תצוה

א. בנוגע דעם ציור פון דעם אפוד[1], איז שיטת רש"י בפירושו על התורה בדרך כלל בהתאם מיט דעת הרמב"ם בספרו היד, אז „האפוד רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף. ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים"[2]. אעפ"כ איז אבער דא א „קצת שינוי"[3] צווישן דברי רש"י און דברי הרמב"ם אין דעם.

במדת רחבו: רש"י זאגט „כמדת רוחב גבו של אדם ויותר"[4] („ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו וקצת כריסו מכאן ומכאן"[5]), דער רמב"ם זאגט „רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף", וואס משמעותו — ניט מער.

במדת ארכו: רש"י זאגט[*] „וחוגר אותו

---

1) פרטי הדיעות בציור האפוד הובאו באנציקלופדי' תלמודית בערכו. תו"ש מילואים לפ' תצוה סי' ח. ועוד.

2) רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ט ה"ט.

3) לשון הכס"מ שם — בהלכה ח.

בדפוסים שלפנינו בכס"מ (נסמן ה"ח ו)מעתיק מדברי הרמב"ם (שם) „ומ"ש ועושה על ארבע זויות של חושן ד' טבעות זהב וכו'", וכותב: מפורש במקרא פרשת תצוה (וממשיך) ורש"י בפירוש התורה בסוף פרשת פקודי כתב באורך מעשה האפוד ויש קצת שינוי בין דבריו לדברי רבינו ע"ש.

ולכאורה: א) מה שהביא מפרש"י בנוגע לאפוד, קאי לכאורה על דברי הרמב"ם שם ה"ט ואילך (או שכוונתו כאן לציין כל הנאמר מה"ח עד סוף הפרק)*. ב) מ"ש „ורש"י בפירוש התורה בסוף פרשת פקודי", היינו (כנראה) — כפי שנדפס בדפוס ראשון ודפוס שני דפרש"י (וכן בכמה כת"י רש"י שתח"י)**,

---

*) בדפוס ראשון דהכס"מ (ווינציאה שלד): רש"י בפירוש התורה כו' (לא ורש"י כו'). ונראה דאינו המשך להקודם (וכן יש לפרש גם לגירסתנו). ועפ"ז מ"ש „מפורש במקרא פ' תצוה" קאי על (ה"ח שם) „ועושה על ארבע זויות של חשן ד' טבעות זהב". ואולי התיבות שלאח"ז בכס"מ „האפוד רחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף וכו'" (שבדפוסים לפנינו באו אחרי ציון ה"ט) הן בהמשך לדבריו „ויש קצת שינוי בין דבריו כו'". ודוחק. וראה בסוף ההערה.

**) וכן הביא ברלינר בס"פ פקודי (בב' מהדורותיו).

שלאחרי סיום פרשת פקודי איתא שם: לפי שפירשתי מעשה האפד והחשן פרקים פרקים על פירוש המקראות כו' אני כותב מעשיהם יחד. וממשיך לפרש (בקיצור קצת) על דרך פירושו בפרשתנו (כח, ו).

[ולהעיר, שבב' כת"י רש"י שתח"י, מסיים (לאחר גמר פירושו הנ"ל): לכך אני כותב מעשיהם כמו שהוא בכאן למען ירוץ כל קורא בו כי כמו כן כתובים למעלה כסדר הזה בתוך הקונטרים].

ובכל דפוסים וכת"י הנ"ל — ישנו להפרש"י גם בפרשתנו כח, ו (ע"ד שהוא לפנינו). ואולי, מצד הכפלת הפירוש — השמיטו המעתיקים והמדפיסים שלאח"ז פי' הנ"ל מס"פ פקודי.

ואולי צ"ל בכס"מ „(מפורש במקרא פרשת תצוה) ורש"י בפירוש התורה (והכוונה לפרש"י בפרשתנו) ובסוף פרשת פקודי כתב באורך מעשה האפוד" — וקאי על שניהם. וצריך חיפוש בדפוסים ישנים דפרש"י — אולי ברש"י שראה הכס"מ לא נמצאת אריכות הפירוש בפרשתנו כח, ו כ"א רק בס"פ פקודי. וראה ברלינר (במהדורא א') פרשתנו שם שכ"ה בכמה כת"י ודפוס ישן דפרש"י. ואכ"מ.

4) פרשתנו כח, ו. וכן בס"פ פקודי בדפוס ראשון ושני ובכת"י (ראה הערה שלפנ"ז).

5) פרשתנו שם, כו.

בפרש"י כח, ז ד"ה אל שני כתב „שלא הי' רחבו אלא כנגד גבו של כהן" (וכן בפסוק כח, ד (הובא לקמן בפנים ריש סעיף ב) סתם „רחבו כרוחב גב איש"). אבל שם לא בא לקבוע דיוק מדת האפוד לרחבו, כ"א בא לפרש התיבות „אל שני קצותיו" (שבפסוק) שהיינו „אל רחבו של אפוד שלא הי' רחבו אלא כנגד גבו כו'", ושולל בזה שלא הי' מכסה את כל הגוף גם מלפניו (כפי הרשב"ם שם, ז).

כנגד לבו למטה מאצילין[6] . . (און) ומגיע עד עקביו"[7], דער רמב"ם זאגט „ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו (און עס דערלאנגט נאר) עד הרגלים".

ויש לומר, אז די דריי שינויים זיינען פאַרבונדן מיט א חילוק כללי צווישן רש"י און רמב"ם בגדר האפוד. וכדלקמן.

ב. ובהקדם דעם ביאור בדברי רש"י במעשה האפוד[8]. רש"י הויבט אן פירושו: „ואפוד — לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא[9] פי' תבניתו. ולבי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו רחבו כרוחב גב איש כמין סינר שקורין פורצינ"ט שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים כך מעשהו כו'", און איז ממשיך די פרטים.

דאַרף מען פאַרשטיין: מ'זעט דאָך, כנ"ל, אז א חוץ א „קצת שינוי" איז בציורו פון דעם אפוד דעת הרמב"ם אזוי ווי דעת רש"י. און דערפון וואס דער רמב"ם זאגט ניט אויף דעם „ויראה לי" וכיו"ב (כדרכו וואו ער זאגט א הלכה וכיו"ב אויף וועלכע ער האט ניט קיין מקור[10]), איז מובן, אז ער האט א מקור אויף דעם ציור ומדה —

משא"כ רש"י זאגט „ולבי אומר לי",

6) אבל להעיר מפרש"י שם, ז ד"ה אל שני: וגבהו עד כנגד האצילים . . כנגד אצילותם. עי"ש.

7) להעיר שבדפוס ראשון דפרש"י בס"פ פקודי איתא „עד הארץ". ואולי הוא טה"ד, ובפרט שבפרשתנו שם, ו איתא (כלפנינו) „עד עקביו". וכ"ה בדפוס שני ושאר כת"י רש"י (שתח"י).

8) כח, ד.

9) לכאורה כוונתו לברייתא (שע"ד ברייתא) דמלאכת המשכן. — ובברייתא דמלאכת המשכן שלפנינו ליתא ע"ד בגדי כהונה כלל. וראה תו"ש חכ"ג מילואים לפ' תצוה ס"ז.

10) כמ"ש הרמב"ם באגרת לר' פנחס בר' משולם (נדפסה בקובץ תשובות הרמב"ם ואגרותיו (לפסיא) סי' קמ). וראה לקו"ש חי"ב ע' 6 בשוה"ג.

וואס מיינט אז ער איז דאס מחדש מדעת עצמו, בלי מקור?

יתרה מזו — לדעת מפרשי הרמב"ם[11] איז מקורו פון פשטות הכתובים — דרכו ויסוד פירושו פון רש"י על התורה!

[אף שבדוחק גדול יש לומר אז דער רמב"ם האט געהאט דערויף א מקור בדרז"ל (אין זיין נוסח בברייתא דמלאכת המשכן, או כיו"ב) וואס איז ניט געווען בא רש"י].

נאכמער: רש"י גופא איז ממשיך בפירושו און ברייננט ראיות פון פסוקים להכריח כמה פרטים פון „פירוש תבניתו": נאמר[12] ודוד חגור אפוד בד למדנו שהאפוד חגורה היא וא"א לומר שאין בו אלא חגורה לבדה שהרי נאמר[13] ויתן עליו את האפוד ואח"כ ויחגור אותו בחשב האפוד . . וא"א לומר שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד שהרי נאמר[14] שתי כתפות האפוד למדנו שהאפוד שם לבד והכתפות שם לבד והחשב שם לבד" ועוד. ולפ"ז, אז מקורו בכמה עיקר'דיקע זאכן איז פון פסוקים, איז ניט גלאטיק[15] וואס ער זאגט אויף דעם „ולבי אומר לי"?

ג. וועט מען עס פאַרשטייען בהקדם הקושיא אין די פסוקים — וואס אנדערע

11) ראה קרית ספר להמבי"ט על הרמב"ם שם: האפוד רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף דמדכתיב שתי כתפות חוברות יהי' לו וגו' משמע שהוא רחב מכתף לכתף כו'.

12) ש"ב ו, יד.

13) צו ח, ז.

14) פרשתנו כח, כז.

15) גם להגירסא (הוספה?)* בחצ"ג ברד"ה ואפוד: לא שמעתי (שהוא לבוש). וגם ההמשך לאח"ז: ולא מצאתי בברייתא פירוש תבניתו.

*) וליתא בדפוס ראשון ודפוס שני וכת"י רש"י (שתח"י).

מפרשים[16] (אויך) פון פשטני המקרא באַוואַרענען משא"כ פרש"י: אין פסוק רעכנט ער „ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט". ווערט די שאלה, פאַר־וואָס שטייען ניט אויך די אַנדערע בגדי כהונה „ציץ" (און „מכנסיים"[17])?

דאָס איז דאָך אַ שאלה אין פשוטו של מקרא, און מען געפינט ניט לכאורה אַז רש"י זאָל עס באַוואַרענען[17]?!

ויש לומר, אַז דאָס ווערט פאַר־ענטפערט ע"פ פרש"י אויף „חושן" וואָס רש"י טייטשט „תכשיט כנגד הלב".

די הסברה בזה:

דער גדר פון בגדי כהונה (של כהן גדול) איז ווי דער פסוק זאָגט „ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת"[18].

מען קען עס לערנען אויף צוויי אופנים: א) זיי זיינען בעיקרם „בגדי קדש", נאָר דאָס זיינען אַזוינע בגדים וואָס זיינען געמאַכט געווארן באופן נאה ויפה, באופן מיוחד, פון „זהב תכלת וארגמן גו' ושש"[19], און אויך במדתם וציורם, ע"ד ווי בגדי מלכות, אַזוי אַז זיי זיינען „לכבוד ולתפארת". ב) בעיקרם זיינען זיי זאָכן וואָס בריינגען „כבוד ותפארת" — „תכשיטים", נאָר די תכשיטים זיינען געמאַכט געווארן בצורת בגדים: „בגדי . . אהרן אחיך".

ולפ"ז יש לומר, אַז ס'איז אויך אַ חילוק אין דעם סדר (חשיבות) הבגדים — אין וועלכע פון זיי איז מער דער „בגדי קודש — לכבוד ולתפארת":

אויב מ'זאָל אַננעמען ווי דער ערשטער אופן, אַז בעיקרם זיינען זיי „בגדים" (נאָר די בגדים זיינען באופן „לכבוד ולתפארת") דעמאָלט איז דער „ציץ" — וואָס כל כולו איז ער אַ מין תכשיט[20], כאָטש אויך ער איז פון די שמונה בגדים — ניט אין דעם זעלבן סוג פון שאר בגדי כהונה של כהן גדול[21];

אויב מ'לערנט אַבער אַז בעיקרם זיינען זיי „תכשיטים" כנ"ל באופן הב', דעמאָלט קומט אויס, אַז אויך דער ציץ איז אין דעם זעלבן סוג[22], ואדרבה, דער ציץ

---

16) ראב"ע, רשב"ם, חזקוני, בחיי, בעל הטורים, מושב זקנים, כלי יקר, אוה"ח. ועוד.

17) בנוגע המכנסיים אינה קושיא (גמורה) בפשש"מ, כי כמה ענינים בפשש"מ שאין רש"י מתרץ בחחלת הענין כי סומך הוא שיפרשנו בהמשך וסיום הענין. וכאשר לומדים המשך הפרשה ע"ד המכנסים (פרשתנו כח, מב) — מובן הטעם שלא נמנו המכנסיים בתחלה, כי הם אינם מ„אלה הבגדים אשר יעשו" — שהם „לכבוד ולתפארת" (ראה לקמן בפנים), כ"א אך „לכסות בשר ערוה".

[ונזכר רק אחר (פסוק מא) שמדובר לא רק ע"ד פרטי עשיית הבגדים, כ"א גם בנוגע ללבישתם כו' — „והלבשת . . ומשחת אותם ומלאת את ידם וקדשת אותם וכהנו לי" (ראה בארוכה במפרשים שבהערה הקודמת)].

אבל בנוגע לציץ, יקשה כבפנים.

18) כח, ב.

19) שם, ו: טו — אפוד וחושן. ועד"ז בנוגע שאר הבגדים.

20) כבמפרשים שבהערה הבאה. וראה שבת (סג, סע"ב) מניו לתכשיט כ"ש שהוא טמא מציץ. וכן נקרא תכשיט בסוכה ה, א (אבל: א) שם הוא בניגוד ל„כלי". ב) בפרש"י סוכה שם ד"ה תכשיט „מלבוש לאדם"). ולהעיר מתוד"ה ת"ש (נזיר נד, ב) קרוב לסופו: ואורח"ת דתכשיטי כלי מתכות שפיר מיקרו בגדים כדכתיב בבגדי כהונה אלה הבגדים אשר יעשו וחשיב ציץ. וראה הערה הבאה.

21) כבראב"ע (כח, ד. תשא לד, ו. ושם: כי שבעה הם בגדי כהונה). בחיי (כח, ד. לו). בעה"ט וכלי יקר שם. ולהעיר ממגדל עוז (הל' נזירות פ"ז ה"ח) בסופו שהקשה על ר"ת (שבהערה הקודמת): ועיקר קרא דואלה הבגדים לאו בציץ דוקא מיירי ולא אמני בהדייהו. ע"ש.

22) ולהעיר מלשון רש"י שבת שם ד"ה מציץ „שהוא דבר מועט ומנאו עם תכשיטי כהן".

איז אַן עיקר אין דעם סוג, ווייל[23] אין אים איז דער ענין פון „תכשיט" מער ווי אין אַלע אַנדערע בגדי כהונה.

ד. עפ"ז יש לומר, אַז דאָס איז איינע פון די טעמים לפרש"י[8] אויף „חושן — תכשיט כנגד הלב", ווייל דערמיט איז מוסבר פאַרוואָס די תורה רעכנט דאָ ניט ציץ, אע"פ אַז חושן זאָגט דאָ תורה:

דער חושן, כאָטש ער איז אַ „תכשיט", איז ער אַבער „כנגד הלב"[24], וואָס איז אַ מקום וואו מענטשן טוען אַן בגדים, דעריבער ווערט ער נכלל בפשטות אין „ואלה הבגדים"[25], משא"כ דער ציץ, וואָס מקומו איז (א) „(ושמת אותו) על פתיל תכלת והי' על המצנפת גו'"[26], (ב) „והי' על מצח אהרן"[27] — וואָס איז ניט קיין אָרט פון בגדים, איז עס דער פסוק דאָ ניט כולל.

ובהמשך לזה שטעלט זיך רש"י אויף „ואפוד", ובהקדם: רש"י האָט שוין פריער אין פ' תרומה[28] געבראַכט אַז „חושן ואפוד מפורשים בואתה תצוה והם מיני תכשיט". וואָס אַזוי איז פאַרשטאַנדיק פון פשטות הכתובים בפרשתנו, אַז סיי חושן און סיי אפוד, זיינען ניט קיין לבושים רגילים וואָס מענטשן טראָגן[29],

זיי זיינען תכשיטים לנוי ויופי — לכבוד ולתפארת.

אויף דעם איז רש"י מחדש בפרשתנו „ולבי אומר לי שהוא חגור לו מאחוריו רחבו כרוחב גב איש כמין סינר שקורין פורצינ"ט שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים כך מעשהו כו'":

כאָטש רש"י ברענגט ראיות פון פסוקים כנ"ל, זיינען עס אַבער ראיות בלויז אויף באַווייזן (כלשון רש"י) „שהאפוד שם לבד והכתפות שם לבד והחשב שם לבד", אַז „האפוד שם תכשיט לבדו"[30] —

מען וויים אַבער ניט פון די אַלע ראיות וואָס פאַר אַ תכשיט דער אפוד איז, און פון פשטות הכתובים וואָס דער חושן ואפוד קומען אַלעמאָל צוזאַמען און זיינען קשור זה בזה, וואָלט מען געקענט לערנען אַז דאָס איז (נאָר) אַ תכשיט כנגד אַ מקום מסוים בגוף[31], פונקט אַזוי ווי דער חושן איז „תכשיט כנגד הלב":

אויף דעם זאָגט רש"י „ולבי אומר לי[32] שהוא חגור לו מאחוריו כמין סינר . . שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים", דאָס איז אַ תכשיט ניט (נאָר) כנגד אַ מקום מסוים בגוף, נאָר אַ תכשיט (לנוי ויופי) וואָס דינט אַלס לבוש ממש[33], „כמין סינר"

---

23) וכמובן גם בפשטות הכתובים דרק הציץ הי' מזהב לבד, משא"כ שאר בגדי כהונה. ולהעיר גם מרמב"ן כאן: והציץ נזר המלכים הוא. ובראב"ע לקמן כח, לו „והשרים הגדולים כו'".

24) ראה פרש"י שמות ד, יד בסופו. ראב"ע שבהערה הבאה.

25) להעיר גם מראב"ע פרשתנו כט, ה.

26) פרשתנו כח, לז. ועפ"ז י"ל דהוה כגדר תכשיט על בגד.

27) שם, לח.

28) כה, כז.

29) ראה ראב"ע פרשתנו כח, ב: לכבוד ולתפארת שיתפארו בהם כי אין אחד מישראל שילבש כאלה. וראה רמב"ן שם „כי אלה הבגדים לבושי מלכות הן".

30) ולהעיר מפרש"י שם כח, ח ד"ה וחשב אפודתו. שם כט, ה.

31) להעיר מסידור 'רס"ג סדר העבודה ליוהכ"כ (ע' רעא) „ונתלבש בו מלב ועד טבור".

32) ראה בפי' רבינו מיוחס (הובא בתוי"ש שבהערה 1): ורבי שלמה פי' סינר וחגורה ולא ידעתי מנין הבין זה. ועוד שאין סדר המקראות שלמטה מתיישב ע"פ פירושו באפוד.

33) ראה גו"א לפרש"י תרומה שם בסופו: והאפוד לא הי' תכשיט אלא מלבוש . . אבל בחושן שהוא תכשיט שייך כו'.

— ווייל לדעת רש"י — בפשוטו של מקרא ווען די תורה זאגט „ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת . . ואלה הבגדים אשר יעשו" (און איז דער־נאָך משמיט דעם ציץ), דאַרף מען לער־נען, אַז דאָס זיינען (בעיקרם) „בגדים" — לבושים, נאָר די בגדים זיינען באופן ובצורה וואָס איז לכבוד ולתפארת, ענליך ווי תכשיטים. און דערפאַר, איז בנוגע יעדן בגד פון די בגדי כהונה — קלייבט רש"י אויס ומדגיש בלשונו צו לערנען אַז כל אחד מהם איז אַ לבוש.

ועד"ז בנוגע דעם חושן — וועמען ער רופט אַן „תכשיט", איז רש"י מפרש כנ"ל, אַז אעפ"כ האָט ער אַ שייכות צום גדר פון בגדים[34] — „תכשיט כנגד הלב".

ה. ע"פ זה איז אויך מובן וואָס רש"י דאַרף צולייגן „שחוגרות השרות כש־רוכבות על הסוסים". דלכאורה: וואָס גיט עס צו אין דער הסברה פון דעם אפוד — וויבאַלד אַז ער זאָגט שוין „כמין סינר" און דעם „לע"ז" „שקורין פורצינ"ט", פאַרשטייט מען שוין ממילא וואָס דאָס איז[35].

נאָר דערמיט מאַכט רש"י קלאָר דעם גדר און דעם טעם הלבוש:

א) „שחוגרות השרות" — דאָס איז אַ לבוש מיוחד של גדלות (ניט אַ לבוש וואָס סתם מענטשן טראָגן) ובמילא איז דאָס אַ בגד וועלכער איז „לכבוד ולתפ־ארת", ובהמשך צום „חושן" אַ בגד של מלכות[36].

ב) „כשרוכבות על הסוסים" — וואָס דעמאָלט טראָגן שרות מערער לבושים (אָלס צניעות יתירה) — והפכו בא תכשיטים, וואָס (עיקר) זמנם איז בעת וכדי להראות העמים והשרים[37] וכו'.

עד"ז איז מובן לגבי דעם כהן גדול, אַז דאָס איז ניט סתם נאָך אַ תכשיט וואָס ער טוט אַן, נאָר אַ תכשיט וואָס איז אין סוג של לבוש און דאָס איז אָלס אַ צניעות יתירה בא דעם כהן גדול [ע"ד ווי שוין געלערנט פריער[38] „ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו", אַז מצד דער קדושה פון אבני המזבח האָט מען ניט געטאָרט אַרויפגיין במעלות כאָטש אלע כהנים האָבן געטראָגן מכנסים. עד"ז מובן בנוגע לכה"ג אַז צוליב זיין קדושה יתירה האָט בא אים געדאַרפט זיין צניעות יתירה][39].

ו. לדעת הרמב"ם אַבער זיינען די ד' בגדי זהב של כה"ג בעיקרם (ניט אַזוי

---

34) ראה לקמן הערה 44.

35) — אבל בדפוס שני דרש"י כאן „שחוגרות הנשים", וכמו שהוא (בשאר הדפוסים וכת"י) לקמן כח, ו (ועד"ז שם, ז) „סינר של נשים".

36) ויש לומר שגם בשאר הבגדים מדגיש רש"י בפירושו כאן (כח, ד) שהם בגדים מיוחדים כו': בסד"ה ואפוד מביא הכתוב „כי כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים" — ובמילא מובן בנוגע למעיל (שבפסוק זה): בד"ה תשבץ (בנוגע לכתונת) „עשוין משבצות לנוי והמשבצות הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב . . אבנים טובות כו'": בנוגע למצנפת „כמין כיפת כובע", ולא סתם כובע שמונח על הראש (ואבנט הוא חגורה על הכתונת — וא"כ הוי פרט מה„כבוד ותפארת" של הכתונת). וראה בארוכה רמב"ן שם, ב. ויל שבכתונת וכובע שהם גם בכהן הדיוט, מדגיש רש"י רק זה שהם נעשו באופן מיוחד. משא"כ בבגדי כה"ג שהם בגדים מיוחדים מדגיש רש"י שהם בגדי מלכות ומצד זה הם „לכבוד ולתפארת".

37) ע"ד מג"א א, יא.

38) ס"פ יתרו. וראה פרש"י שם. ובארוכה לקו"ש חכ"א ע' 119 ואילך.

39) ויל שזהו שמוסיף רש"י בסיום פירושו „ועוד אומר לי לבי שיש ראי' שהוא מין לבוש כו'", והיינו שהוא לא רק כמין סינר שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים, שלפ"ז הרי זה בעיקר חגורה הקרוב לתכשיט, אלא שזהו „מין לבוש" ממש. וראה חזקוני כאן כח, ו.

אין דעם גדר פון „בגדים", נאר) בגדר „תכשיטים"[40], וכמובן פון די כתובים, אז דער ציץ חושן אפוד ומעיל זיינען ניט קיין בגדים רגילים. וואס דערפאר, ווען דער רמב"ם[41] איז מפרש דעם אופן עשיית בגדי כה"ג, פאנגט ער אן מיט ציץ, ווייל עיקרם של בגדי כה"ג אלס „כבוד ולתפארת" איז אין דעם וואס זיי זיינען מיוחדים אלס תכשיטים — און דאס איז לכל לראש געווען (כנ"ל סוס"ג)[42] בא דעם ציץ[43].

ועד"ז לערנט דער רמב"ם בנוגע דעם אפוד, ווי ס'איז פארשטאנדיק פון תוכן הכתובים, אז ער איז אין א גדר פון א תכשיט מיוחד, ע"ד ובהמשך צו דעם חושן וואס איז געווען א תכשיט מיוחד[44]

קען דא דער רמב"ם ניט זאגן „ויראה לי" וכיו"ב, דאס איז פארשטאנדיק פון פשטות הכתובים.

ז. ע"פ הנ"ל איז אויך מובן דער שינוי צווישן רש"י מיטן רמב"ם אין דער מדת ולבוש האפוד:

לדעת רש"י, וויבאלד אז דאס איז (בעיקר) א לבוש און צוליב צניעות יתירה פון דעם כה"ג, לערנט רש"י אז ער (א) פאנגט זיך אן ממתניו למטה מאציליו, ניט למעלה מזה, וואס דארטן איז ניט שייך צניעות (יתירה מאחוריו). (ב) ס'איז „מגיע עד עקביו", צוליב צניעות, (ג) ס'איז „כמדת רוחב גבו של אדם ויותר", „נקפל הסינר לפני הכהן על מתניו וקצת כריסו מכאן ומכאן", וואס ברענגט ארויס נאכמער ווי דאס איז א „לבוש" אויף דעם כהן.

לדעת הרמב"ם בספר היד, אז דאס איז (בעיקר) א „תכשיט", איז ניטא קיין טעם לחדש די פרטים הנ"ל (ובפרט — בפשוטו של מקרא), אז ס'איז געווען „עד עקביו" און גרעסער פון גבו של אדם, נאר ער זאגט „רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים"[45].

און דאס וואס דער רמב"ם לערנט אז „ואורכו מכנגד אצילי הידים" ניט למטה מאציליו (ווי לדעת רש"י), ווייל לדעת הרמב"ם איז דער אפוד וחושן ניט קיין (לגמרי) צוויי באזונדערע תכשיטים, נאר זיי שטעלן צוזאמען איין תכשיט שלם:

כשם ווי דאס איז אין דעם שימוש פון חושן ואפוד, אז דאס וואס מ'איז שואל באורים ותומים און דער כהן ענטפערט

---

40) ועיין לשון הרמב"ם הל' כלי המקדש פ"ח ה"ד ובסהמ"צ מ"ע לג.

41) פ"ט מהל' כלי המקדש.

42) ולפ"ז נמצא דבפ"ח ה"ב שם דכתב „מעיל ואפוד וחושן וציץ" כתבם בסדר חשיבותם כתכשיטים מלמטה למעלה. ואולי כי שם בא בהמשך לבגדי כהן הדיוט.

43) וזה שבפסוק כח, ד אינו מזכיר הציץ, י"ל דהרמב"ם ס"ל כתירוץ המושב זקנים או ע"ד תי' האוה"ח („לצד מעלתו כו'") שם. ועצ"ע.

44) בתוד"ה ואינה (שבת נז, סע"ב) — מפי' הערוך בפי' „איסטמא" שבגמרא שם („ג' דברים נאמרו באיסטמא אין בה משום כלאים ואינה מטמאה בנגעים כו'"). „תתיכה של בגד מוזהב וקבועין בה אבנים טובות ומרגליות ולפ"ז ניחא דמטמא במת ושרצים כשאר תכשיט אבל בנגעים לא שאין הבגד עיקר כ"א הזהב ואבנים טובות ומהאי טעמא נמי אין בה משום כלאים" —

ועפ"ז יש לומר לכאורה, שזהו הנפק"מ בין דעת רש"י והרמב"ם (הנ"ל בפנים) בנוגע לחושן (עכ"פ), אם הוי גדר בגד, או רק תכשיט — אם יש בה משום כלאים ומטמאה בנגעים או לא (וראה גם צפע"נ להל' כלאים פ"י הי"ב (יד, ב)). ועפ"ז יומתק מה שהשמיטו הרמב"ם בסוף הל' כלאים — ראה ראב"ד שם (וראה רדב"ז שם). אבל ראה כס"מ שם דגם לדעת הרמב"ם יש בחושן ואפוד משום כלאים. וראה בעל המאור ור"ן לביצה יד, ב. בחיי פרשתנו כח, ו. ואכ"מ.

45) משא"כ הכתונת י"ל דלדעת הרמב"ם הוי (בעיקר בגדר) לבוש, ובזה כתב (שם פ"ח הי"ז) „אורך הכתונת עד למעלה מן העקב".

ברוח הקודש, איז דאָס ניט נאָר אין דעם חושן נאָר אויך אין דעם אפוד, וכלשון הרמב"ם[46] „מעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש".

עד"ז איז אין גדר התכשיט שבהם, אַז זיי ביידע שטעלן צוזאַמען איין שלימות'דיקן תכשיט[47].

און דעריבער האָלט דער רמב"ם אַז דער אפוד דאַרף זיך אַנהויבן ניט למטה מאַצילי ידיו, נאָכדעם ווי עס ענדיקט זיך דער חושן (ווי לדעת רש"י), נאָר „מכנגד אצילי הידים", אין דעם אָרט[48] וואו ס'גאַנצע זיך דער חושן.

ומדויק בלשון הרמב"ם[49], און אין זיין מדגיש זיין קשר האפוד והחושן „נמצא כשלובש האפוד עם החושן יהי' החושן על לבו בשוה והאפוד מאחריו וחשב האפוד קשור על לבו תחת החושן", דאָס איז איין תכשיט ולבוש שלם וואָס ווערט צוזאַמענגעשטעלט פון דעם חושן וואָס איז מלפניו „על לבו", און פון דעם „אפוד" וואָס איז „מאחריו"[50].

ח. ע"פ הנ"ל יש לבאר כמה פרטי דינים אין רמב"ם:

אין דעם סדר לבישת הבגדים זאָגט דער רמב"ם[51]: כהן גדול אחר שחוגר באבנט לובש המעיל ועל המעיל האפוד והחושן וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החושן.

פון לשון הרמב"ם איז משמע, אַז די חגירה בחשב האפוד איז געטאָן געווארן נאָר דעם אָנטאָן פון דעם חושן.

בהכתובים איז אין דעם דאָ אָ שינוי: אין דעם אָנזאָג בפרשתנו[52] שטייט דער סדר ההלבשה „ואת האפוד ואת החושן (און דערנאָך) ואפדת לו בחשב האפוד", אין פ' צו[53], אין דעם סדר ההלבשה בפועל, שטייט „ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפד לו בו", און ערשט דערנאָך שטייט „וישם עליו את החושן".

שטעלט זיך דער רמב"ן[54]: והקדים בכאן ויחגור אותו בחשב האפוד קודם שישים עליו החשן. כי משה ידע בדרך הלבישה כי לעולם הבגדים תיכף ללבישת הבגד יחגור אותו בחגורה העשוי' לו, באבנט תיכף לכתונת, ובחשב תיכף לאפוד ואין ראוי שתהי' לבישת האפוד בהפסקות, אבל שם נאמר ואת האפוד ואת החשן ואפדת לו בחשב האפוד, לפי שקצר שם בענין החשן כו'.

פון רמב"ם איז אָבער מובן, כנ"ל, אַז די חגירה בחשב האפוד איז געווען לאחרי לבישת החושן[55].

וע"פ הנ"ל יש לומר[56], אַז דער רמב"ן גייט בשיטת רש"י, אַז דער חושן ואפוד זיינען צוויי באַזונדערע גדרים אין בגדי כהן גדול. און דעריבער האָלט דער רמב"ן, אַז פריער פאַרבינדט מען דעם אפוד ויחגור אותו בחשב האפוד, אָלס גמר פון לבישת האפוד, און דערנאָך „וישם עליו את החושן".

46) שם ספ"י.

47) להעיר מבחיי פרשתנו כח, ו: והאפוד הוא עיקר הבגד וע"כ הקדימה הפרשה כו'. וראה רמב"ן תרומה כה, ז בסופו. ועד"ז בתוד"ה ואבני מלואים (ע"ז כד, א) בנוגע לאבני החושן „כיון שחשן מחובר לאפוד קרי אפוד".

48) ראה גם חינוך מצוה ק' (בתחלתה).

49) שם פ"ט הי"א.

50) ביאור חושן ואיפוד ושייכותם זל"ז וכו' ע"ד החסידות — ראה תו"ח שמות (תקי, א. תקיז, ב ואילך). אוה"ת פרשתנו (ע' אתרמב ואילך). ס"ע אתרסג ואילך). ועוד.

51) שם פ"י הי"ג.

52) כט, ה.

53) ח, ז־ח.

54) בפי' עה"ת צו שם.

55) ראה מלבי"ם צו שם.

56) ראה פנים יפות צו שם.

משא"כ לדעת הרמב"ם, אע"פ וואס חושן ואפוד זיינען צוויי בגדים אין דעם חשבון של שמונה בגדי כהונה, זיינען זיי אבער צוזאמען איין גדר לבוש — תכשיט[57]

— והרמב"ם לשיטתי' פריער[58], אז דער חושן ואפוד דארפן זיין דבוקים זה לזה, „ולא יזח החושן מעל האפוד, וכל המזיח חושן מעל האפוד ומפרק חיבורן דרך קלקול לוקה", דאס איז ניט נאר בשעת העבודה, ווי אנדערע האלטן[59], נאר אפילו שלא בשעת העבודה, ווארום דאס איז א דין אין דעם גוף הבגד, אז דער חושן ואפוד דארפן זיין דבוקים זה בזה, און ניט אפגעטיילט —

האלט דער רמב"ם אז דאס איז איין הלבשה „ועל המעיל (טוט מען אן) האפוד והחושן" (איין לבוש), און דער־נאך „וחוגר בחשב האפוד", וואס דאס איז דער גמר ניט נאר פון הלבשת האפוד נאר אויך פון דער הלבשת חושן.

ט. פון דעם פירוש רש"י נעמט מען ארויס א הוראה נפלאה אין עבודת ה':

ס'איז ידועה[60] תורת הבעש"ט אז יעדע

57) להעיר מתפילין (של יד ותש"ר) — שהן שתיים בכמה ענינים (טושו"ע ודאדה"ז או"ח ר"ס כו. שו"ע אדה"ז שם סכ"ה סי"ג) וגם אחד (ראה שו"ע אדה"ז שם סכ"ב). וראה לקו"ש חי"ט ע' 49 ואילך. אנציקלופדי' תלמודית ערך הנחת תפלין סעיף א. וש"נ.

ולהעיר דתש"י ותש"ר הן דוגמת אפוד וחושן (אוה"ת פרשתנו ס"ע א'תרע"ג ואילך).

58) שם פ"ט ה"י — ראה פנים יפות שם.

59) חינוך מצוה ק, סמ"ג ל"ת רצט. וראה יראים (השלם) סי' שיז. ועוד.

60) כתר שם טוב (קה"ת) בהוספות סי' קכז־קכט (וראה גם סי' קכו) ובהערות שם.

*) בוחב"ד (רל, סע"א ואילך — הובא באוה"ת שם ע' א'תרפ. ובכ"מ) דחושן ואפוד הו"ע תפילין וקשרא דתפילין. ואכ"מ.

זאך וואס א איד זעט אדער הערט איז דאס א הוראה בעבודת האדם לקונו.

און ס'איז דאך מובן בפשטות: וויבאלד אז „כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"[61], און דאס וואס דער אויבערשטער האט געפירט אז דער איד זאל זען די מאורע אין וועלט, איז מובן אז דאס איז ניט לבטלה ח"ו, נאר צוליב א תכלית, וואס דער תכלית בריאת האדם איז דאך דאס וואס „אני נבראתי לשמש את קוני"[62].

לערנט דא רש"י אז אט דער ענין איז נוגע ניט נאר צו א כהן גדול, אדער אפילו נאר צו א גדול בשנים, נאר דאס דארף מען לערנען און איינלערנען (אויך) אין א בן חמש למקרא:

עס איז ידוע דער סיפור וואס מלמדים דערציילן קינדער אין חדר לערנענדיק דעם פרש"י בנוגע דעם אפוד „כמין סינר . . שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים", אע"פ וואס רוב רובם פון די תלמידים (ובפרט — בני חמש למקרא) האבן עס קיינמאל ניט געזען

אז אמאל האט רש"י גייענדיק אין גאס געזען ווי א שרה איז רוכבת על הסוס אנגעטאן אין א סינר, און רש"י האט זיך זייער מצטער געווען פון דעם, פאר־וואס מ'האט אים באוויזן אזא זאך מלמעלה.

דערנאך, שרייבנדיק פירושו על התורה במעשה האפוד, נתיישבה דעתו — (ער האט דערפון געלערנט א הוראה בעבודתו לקונו (ע"י פי' עה"ת) — א ביאור במעשה האפוד

61) שבת עז, ב.

62) משנה קידושין בסופה.

איז דאָס אויך אַ הסברה פאַרוואָס) מען האָט אים דאָס באַוויזן בכדי צו פאַרשטיין בעסער מעשה האפוד — פון דעם האָט ער אַרויסגענומען, אַז ס׳איז ניט (נאָר) אַ תכשיט (ווי ס׳איז משמע לכאו׳ פון תוכן הכתובים) נאָר ס׳איז בגדר לבוש, וכנ״ל בארוכה.

און דאָס אויך לערנט רש״י מיט אַ בן חמש למקרא, אַז יעדע זאַך וואָס אַ איד הערט אַדער זעט (בדוגמת — זען שרות רוכבות על הסוסים) איז דאָס נאָר צוליב זיין לימוד התורה וקיום המצות.

יוד. ועפ״ז יש לבאר (בפנימיות הענינים) דעם דיוק לשון רש״י „ולבי אומר לי . . ועוד אומר לי לבי״ — ניט ווי לשון רש״י (כמה פעמים בפירושו און אויך בפסוק זה) „ואני אומר״ וכיו״ב:

דער ענין הנ״ל וואָס רש״י האָט געזען איז דאָך ניט גלייך צו אַלע ענינים שבעולם וואָס אַ איד זעט אַדער הערט דברי היתר, רשות, וואָס עד דאַרף אַרויסנעמען אַ הוראה בעבודת ה׳, נאָר דאָס איז אַ זאַך וואָס אַ איד דאַרף זיך אַפהאַלטן פון צו זען (און ווי די גמרא[63] זאָגט אַז — באשה קראו מושב ניט מרכב),

איז דער כח אַז אויך פון אַזאַ מאורע זאָל צוקומען אין עבודת ה׳, און נאָכ־מער — דאָס זאָל מוסיף זיין אין הבנת והשגת התורה, איז פאַרבונדן מיט „לבי״,

יחידה שבנפש (די נקודת היהדות וואָס איז דאָ ביי יעדער אידן בשוה) איז שורה בעיקר (ניט במוח, נאָר) בלבי״, און אויף דער בחינת יחידה איז ניט שייך קיין העלם והסתר[65], פון קיין שום ענין בעולם, אפילו ניט פון דברים וואָס זיי־נען (לכאורה), ניט ע״פ תורה,

ואדרבה: דער כח להפך (אויך) זדונות לזכיות קומט מצד בחינת יחידה שבנפש שבלב,

און דעריבער איז דוקא מצד בחי׳ „לבי״ פאַרשטייט מען און מען טוט בפועל און מען דערזעט אַז אויך דאָס וואָס מ׳האָט געזען שלא ברצונו, היפך רצונו — אַ שרה רוכבת על הסוס, מוז און דאַרף ער זיך מצטער[66] זיין אויף דעם — ד״ה אַז ער וועט (אויך) פון אַ ראי׳ בעלמא (ובעל כרחו) קומען[67] — כיתרון האור מן החושך[68] — צו יתרון בקודש, ביז ע״ד בנדו״ד — עס קומט צו אַ פירוש אין מעשה האפוד[69] — מבגדי כהן גדול ש„עושים״ לו ע״ז „כבוד ותפארת״.

(משיחות (מוצאי) ש״פ תצוה תשל״ז, תשל״ט)

---

63) פסחים ג, א.

64) ראה המשך תער״ב ח״א פל״ה. שערי אורה ד״ה וקבל פי״ז. ועוד.

65) ראה גם תניא פי״ט.

66) תחלה — סור מרע ואח״כ ועש״ט — פי׳ בטוב (תורה).

67) להעיר ממאמרי אדה״ז — פרשיות ח״א ס״ע רו.

68) קהלת ב, יג.

69) להעיר מתורת ההי״מ (אור המאיר, הובא ונתבאר באוה״ת ויצא (כרך ה) תתסט, א ואילך) בזה שלבן רדף אחר יעקב. וראה לקו״ש חט״ו ע׳ 151. ע׳ 260 ואילך.